

Dönem : 3
Toplantı : 2

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 313

Sıkıyönetim kanun tasarısı ve Anayasa, Adalet, İçişleri, Millî Savunma ve Plân komisyonlarından 3 er üyeden kurulu 43 numaralı Geçici Komisyon raporu (1/472)

T. C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Tetkik Dairesi

Sayı : 71 - 464/5295

22 . 4 . 1971

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Millî Savunma Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 21 . 4 . 1971 tarihinde kararlaştırılan «Sıkıyönetim kanunu tasarısı» ve gerekçesi ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

Prof. Nihat Erim
Başbakan

Sıkıyönetim kanun tasarısı gerekçesi

GENEL GEREKÇE

Yürürlükte bulunan 3832 sayılı «Örfi İdare» Kanunu, 1940 tarihli olup kaynağını, halen mülga 1924 tarihli Anayasa'nın 86 ncı maddesinden almaktadır.

27 Mayıs 1960 devrimini mütaakıp Türk toplumunun gerçekleri ve çağdaş bilim ve hukuk anlayışı dikkate alınarak düzenlenen 334 sayılı «Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın genel esas, temel hak ve ödevler ve Anayasal kuruluşlar bakımından getirdiği yenilik ve özellikler, hukuk mevzuatımızda yer alan birtakım kanunların değiştirilmesi veya yeniden düzenlenmesini zorunlu hale getirmiştir.

Bu meyanda Askerî Yargı hakkında Anayasa ile öngörülen olumlu gelişmeyi karşılamak üzere Askerî mahkemelerin teşkili ve çalışma usullerini yeni esaslara bağlayan kanunlar çıkarılmış; idare sahasında, Anayasa'nın teminat altına aldığı hak ve hürriyetleri düzenleyen ve bunların kullanım tarzını gösteren hükümler getirilmiş; olmasına rağmen Askerî Yargı ve idari görev ve yetkileri kapsayan Sıkıyönetim Kanununda herhangi bir değişiklik bugüne kadar yapılmamıştır.

Bu nedenle, mer'i; Örfi İdare Kanunu, yeni hukukî sistem, kuruluş ve düşünüşle çelişki arz eder bir duruma düşmüştür.

Tasarının hazırlanmasında, Anayasa'ya göre olağanüstü yönetim usulü olan Sıkıyönetim rejiminin, hukukilik vasfını koruma yanında bu rejimin kendisinden bekleneni verebilmesini temin için günün şartlarına uygun görev ve yetkiler ile teşhizi düşüncesi ön plânda tutulmuştur.

Hazırlanan kanun 5 bölüm ve 30 maddeyi ihtiva etmektedir.

Anayasanın 24 ncü maddesine göre savaş, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya Vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma olduğunu gösteren kesin belirtiler olması gibi millî varlığı ve kamu güvenliğini tehdit eden çok ciddi sebeplerin mevcudiyeti halinde Sıkıyönetim ilân edileceği hususu normal zamanlarda yönetilen idare sisteminin kısmen farklı bir idari rejime geçilmesini lüzumlu kılmaktadır.

Bu sebeple Sıkıyönetim bölgesinde, genel güvenlik ve kamu düzenine ilişkin zabıta görev ve yetkilerinin askerî makamlara geçmesi tasarıda öngörülmüş; ayrıca durumun ciddiyeti ve görevin önemi ile oranlı olarak Sıkıyönetim Komutanlığına olağanüstü yetkilerin tanınması yoluna gidilmiştir.

Sıkıyönetim ilânı sebepleri dikkate alınarak, Sıkıyönetimin kuruluş ve hizmetlerin yürütülüşü barış ve savaş durumlarına göre ayrı ayrı maddeler halinde düzenlenmiştir.

Ancak her hal ve şart Anayasa ile tanınan hak ve hürriyetlerin özüne dokunulmamıştır. Sadece normal şartlarda işleyen hak ve hürriyetlerin, gene Anayasa'nın, kendi koyduğu hükümlerin icabı olarak durdurulmasını ve kayıtlanmasını sağlayıcı hükümlere yer verilmiştir.

MADDELERİN GEREKÇESİ

Madde 1. — Bu madde 3832 sayılı Kanunun I nci maddesinin aynen ifadesinden ibarettir. Sadece dilin türkçeleştirilmesi ve tekrara mahal verilmemek için de maddenin tek fıkra halinde düzenlenmesi cihetine gidilmiştir.

Madde 2. — Madde sıkıyönetim hizmetlerinin yürütülmesiyle ilgilidir. Anayasanın 124 nci maddesinde zikrolunan Sıkıyönetim ilânı sebeplerinin genel güvenlik ve kamu düzenini sarsıcı nitelik taşıması karşısında, düzenin ve güvenliğin en kısa sürede iadesi ve idamesi Sıkıyönetim rejiminin hedefi ve gayesi haline gelmektedir. Bu nedenle, Sıkıyönetim ilân edildiği bölgede kolluk kuvvetlerinin genel güvenlik ve kamu düzenine ilişkin görev ve yetkilerinin askerî makamlara geçmesi doğal bir sonuç olmaktadır. Ancak daha önceki sıkıyönetim tatbikatları, sadece görev ve yetkilerin askerî makamlara geçmesinin, güvenlik ve kamu düzeni hizmetlerinin yürütülmesine yeterli olmadığını, daha olumlu sonuçlara varabilmek için genel güvenlik ve kamu düzeni ile ilgili hizmetlerde çalışarak tecrübe kazanmış, kuruluşlarında askerî makamlar emrine verilmesi lüzumunu ortaya koymuştur. Bu düşünceden hareket ile kolluk kuvvetlerinin bütün teşkilâtı ile sıkıyönetim komutanlığı emrine geçeceği hükümüne madde de yer verilmiştir.

Ayrıca, ağır ve ciddi şartlar altında hizmet ifasına gerekli kulan sıkıyönetim hallerinde, hizmetten çekilmeyi veya kaçınmayı önlemek maksadı ile de görevlendirilen personelin istemine bağlı istifa, emeklilik veya atanma işlemleri sıkıyönetim komutanının iznine bağlı tutulmuştur.

Sıkıyönetim komutanının, fiilen birlik komutanı olmaması halinde emrine kolluk kuvvetlerinden başka tefrik edilecek birliğin verilmesi ile hizmet gereklerine göre bölgedeki veya bölgeye en yakın mahaldeki garnizondan kuvvet talebedebilme hususları bu maddede vazolunmuştur.

Madde 3. — Sıkıyönetim komutanlığının görev ve yetkileri ile ilgili bulunan bu madde, esas itibarıyla 3832 sayılı Kanunun 3 nci maddesine uygun olarak düzenlenmiştir. Ancak, Anayasa ile tanınan ve teminat altına alınmış olan hak ve hürriyetlerin kamu düzeni veya genel güvenliğin gerekli kıldığı hallerde kayıtlanabileceği hususuna yer verilme suretiyle sıkıyönetimin anayasal rejim olma niteliği muhafaza olunmuştur.

3832 sayılı Kanunun 3 nci maddesinde yer alıp maksada yeterli görünmeyen ibareler yerine, tereddüde yer verilmeyecek ifadeler kullanılmış, Anayasanın öngördüğü gelişmelere paralel olarak çıkarılan kanunlarla yeniden düzenlenen alanları kapsıyacak tarzda fıkraların genişletilmesi veya bir kısım fıkra ilâvesine gidilmesi, hizmet gereklerinin icabı olarak mütalâa edilmiştir. Örneğin özerk kuruluşların grev ve lokavt haklarının yeni teknik haberleşme vasıtalarının işleyiş ve kontrolü keyfiyeti dikkate alınmış ve madde genişletilmek suretiyle düzenlenmiştir.

Madde 4. — Mer'î Sıkıyönetim Kanununda, silâh kullanılması ile ilgili hükümün yer almaması nedeni ile personelin geçirdiği tereddüt ve endişeyi izale ve sıkıyönetimin sivil idare yetkisi ile teşhiz edilmiş kendisine özgü bir Anayasal idare sistemi olma niteliği dikkate alınarak, gerek

kolluk kuvvetleri ve gerekse askerlerin silâh kullanmalarına gerektiren özel kanun ve tüzüklerinde belirli şartlardan birinin tahakkuku halinde sıkıyönetim görevlilerinin de silâhlarını kullanabilecekleri hususu bu maddeye vazolunmuştur.

Madde 5. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasası barış ve savaş tefriki yapmadığından sıkıyönetim komutanının atanmasında da her hangi bir ayırım yapılmamıştır. Ancak atama usulünde halen mer'î 3832 sayılı Kanundan ayrışık olarak Genelkurmay Başkanının teklifi, Millî Savunma Bakanının inhası, Başbakanın imzalıyacağı ve Cumhurbaşkanının onaylıyacağı bir kararname ile Sıkıyönetim Komutanının atanması öngörülmüştür. Bakanlar Kurulunca yapılacak atamaya nazaran bu tarz atama usulün pratik oluşu, Anayasanın 110 ncu maddesi ile kurulan bağlantı ve 926 sayılı Kanunun 121 nci maddesinde öngörülen atama durumlarına uygunluk sağlanması bakımından tercihe değer görülmüştür.

Ayrıca Sıkıyönetim Komutanına, tevdi olunan hizmetlerin yerine getirilmesi bakımından imkân temini amacı ile bu K. fakça lüzum görüldüğü hallerde yeterince komutan yardımcısı atanması hizmet gereklerine uygun bulunmuştur.

Olayların gelişimine göre, birden ziyade Sıkıyönetim karargâhının teşekkülü halinde, komutanlıklararası koordinasyonun, Sıkıyönetim Komutanının idarî sorumluluğu göz önünde tutularak Başbakanlıkça sağlanması, hizmetin gayesine daha elverişli görülmüş ve maddeye bu hususu düzenleyen bir fıkra konulmuştur.

Madde 6. — Sıkıyönetim Komutanına bu kanunla tevdi olunacak özel nitelik taşıyan hizmetlerin askerî hiyerarşik otoritenin dışında olması nedeni ile bu hizmetlerin yürütülmesinden doğacak sorumluluk yönünden Sıkıyönetim Komutanının iera organına bağlı bulunması zorunlu görülmüş ve Sıkıyönetim Komutanının askerlik sıfat ve statüsünü muhafaza etmekte olduğunda dikkate alınarak Sıkıyönetim hizmetlerinin yürütülmesinden dolayı Başbakana ve askerî hizmetlerin yerine getirilmesinden dolayı da genel hükümlere göre sorumlu olması esası getirilmiştir.

Madde 7. — Sıkıyönetim Komutanına verilen görevin özelliği dikkate alınarak, genel hükümler içinde vekâlet müessesesinin işletilmesi sakıncalı görülmüş ve 15 günü aşacak mazeret hallerinde yeni bir komutan atanması, bu süreyi geçmiyecek ahvalde ise, vekilin Genelkurmay Başkanlığınca tayinine imkân verilecek şekilde maddenin düzenlenmesi yoluna gidilmiştir.

Madde 8, 9. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 124 ncu maddesinde ifade edilen Sıkıyönetim ilânı sebeplerinin ağırlık derecesi ile oranlı olarak, bu Komutanlığın en kısa zamanda teşekkülünün sağlanması düşüncesinden hareket edilmiş ve Komutanlık Karargâhı kadrolarının önceden hazırlanması ve atanmış personelinde en kısa zamanda göreve katılmasını sağlayacak şekilde madde düzenlenmiş ve 9 ncu maddeyle de; atanmış Komutanın birliğinin bulunmaması veya mevcut birliğin yeterli olamaması halleri dikkate alınarak yeterince birliğin tefrik edilerek Sıkıyönetim Komutanı emrine verilmesi hususu hüküm altına alınmıştır.

Madde 10. — Sıkıyönetim hizmetlerinin gösterdiği çeşitlilik özellikle Sıkıyönetim tatbikatlarında duyulan ihtiyaç ve 353 sayılı Kanunun 8/2 maddesine göre adli müşavirlerin sadece askerî yargı hizmetlerinin yürütülmesinde Komutana yardımcı olabilecekleri gibi sebepler, adli müşavirlerin aynı zamanda hukuk müşaviri görevini de yerine getirmelerini zorunlu kıldığından, adli müşavirlerin hukuk müşaviri olarak da görev ifa edecekleri hususu bu madde ile vaz'olunmuştur.

Madde 11. — Sıkıyönetim halinde, Sıkıyönetim bölgelerinde işlenen bu kanunda yazılı suçlara ait davalardan Sıkıyönetim Komutanlığınca talebedilenlerle, doğrudan doğruya Sıkıyönetim mahkemelerinin görev ve yetkisine tâbi suçları işleyenleri yargılayacak olan askerî mahkemelerin, askerî yargı organlarının kuruluş kanununa göre kurulmaları, Anayasanın askerî yargı ile ilgili hükümlerinin tabii bir sonucudur. Bu nedenle tasarıda Sıkıyönetim

bölgelerinde yeteri kadar askerî mahkemelerin Millî Savunma Bakanlığınca kurulacağı belirtilmiştir. Yalnız ileri sürülen hukukî görüşler, tatbikatta beliren itirazlar ve atanacak elemanları seçmedeki isabeti sağlama hususları adli müşavir, askerî savcı ve hâkimlerin atamalarında genel hükümlerden ayrılma zorunluğunu doğurmuş bulunmakla, Sıkıyönetim askerî mahkemelerine atanacak bu personelin yüksek dereceli askerî hâkimlerce seçilmesi uygun görülerek Genelkurmay Başkanlığı Adli Müşavirliği, Millî Savunma Bakanlığı Askerî Adalet İşleri Başkanı, Askerî Adalet Teftiş Kurulu başkanlarından müteşekkil kurulca seçilmesi usulü getirilmiştir.

Sıkıyönetim mahkemelerinin özelliğine binaen bu görevi ifa edecek personelin her türlü tesirden uzak tutulmasını sağlamak üzere bu göreve atanan hâkim ve savcılara da teminat tanınmış ayrıca subay üyelerin tâyininde, askerî hâkim subayların tâyini usulüne göre yapılması yargı hizmetinin tabii bir icabı sayılmıştır.

Savaş nedeni ile yurt çapında Sıkıyönetim ilân edilmesi halinde, müstakillen Sıkıyönetim hizmetine tahsis edilmiş mahkemeler kurulmasının gerek personel yönünden, gerek pratik bakımdan imkânsızlık yaratabileceği durumlar göz önünde tutularak bu gibi ahvalde Genelkurmay Başkanlığının lüzum göstermesi şartıyla Sıkıyönetim veya harekât bölgeleri içindeki askerî mahkemelerin, Sıkıyönetim askerî mahkemesi olarak görev ifa edebilecekleri hususuna tasarıda yer verilmiştir.

Madde 12. — Sıkıyönetim ilânı üzerine, askerî yargı mercileri teşkil olununcaya kadar geçecek sürede, suçun işlendiği yerdeki askerî savcılarının ve bunlar yoksa Cumhuriyet savcılarının Sıkıyönetim savcılık görevini yapmaları hizmet aksamasını önleme bakımından yararlı ve zorunlu görülmüştür.

Madde 13. — 3832 sayılı Kanununun 8 nci maddesinde yer alan yetkinin Anayasa diline uydurulmak suretiyle bu maddeye aktarılmasından ibarettir.

Madde 14. — Sıkıyönetim ilânı ile birlikte kolluk kuvvetlerinin de Sıkıyönetim Komutanının emrine gireceğine dair tasarrufların 2 nci maddesi dikkate alınarak bu komutanlık personelinin asker veya sivil olmalarına bakılmaksızın hizmete ilişkin veya hizmet sırasında işlediği suçlara bakmak görevi Sıkıyönetim mahkemelerine tanınmış ve bu mahkemelerin uygulayacağı usul hükümlerine tabi olmaları da sağlanmıştır.

Madde 15. — Sıkıyönetim mahkemelerinin görevlerine ait 3832 sayılı Kanununun 6 nci maddesi 15 nci madde olarak tasarıya aktarılmış, sadece basın yolu ile işlenen bir kısım suçlar ile toplantı gösteri ve yürüyüşü hürriyeti hakkında Kanuna muhalefet suçları ve Sıkıyönetim sırasında önemli aşikâr olan haberleşmeyi kesintiye uğratma suçları da Sıkıyönetim mahkemelerinin görevleri arasına ithal olunmuştur.

3832 sayılı Kanunla olduğu gibi Sıkıyönetim mahkemelerinin bu suçlara bakabilmeleri için Sıkıyönetim Komutanının istemde bulunması esası aynen muhafaza edilmiştir.

Sıkıyönetim Komutanına tanınan yetkilerin kullanılmasında yakalanan kimselerin, olayların oluş ve gelişimine göre Anayasanın 30 nci maddesinde belirtilen 24 saat içerisinde hâkim huzuruna çıkarılmasının maddi imkânsızlığı çeşitli tatbikatlarda açıkça görülmüş ve Anayasanın Sıkıyönetimle ilgili 124 nci maddesindeki :

(Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı kanunla gösterilir.)

Hükümünün, aralık tuttuğu imkâna dayanılarak normal hal ve şartlarda tatbiki öngörülen 24 saatlik nezaret süresinin, olağanüstü yönetim usulü olan Sıkıyönetim sırasında bir aya kadar uzaya bileceğine tasarıda yer verilmiştir.

Bu madde de yasama dokunulmazlığına ilişkin Anayasa hükümleri ile Anayasanın 90 nci maddesi hükmü ve diplomatik dokunulmazlıkla ilgili hukuk kurullarının saklı olduğu da belirtilmiştir.

Madde 16. — 3832 sayılı yasanın 7 nci maddesinde yer alan cezaların Sıkıyönetim hali ile mütenasib olmayacak derecede hafif kaldığı dikkate alınarak, Sıkıyönetim Komutanlığınca alınan tedbirlere karşı her türlü hareketi ve emirlerine itaatsizliği önlemek suretiyle müessiriyeti temin için cezaların ağırlaştırılması zaruri görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına Sıkıyönetim ilânına esas alınan kamu düzeni ve genel güvenliği ciddi şekilde tehdideden önemli sebeplerin tahakkuku halinde toplum hassasiyetinin arttığı ve toplumu telâşlandıracak asılsız, mübalâğalı veya kötü amaçlara dayanan haberler yayıldığı ve kulaktan kulağa nakledildiği görülmüş ve yaşanmış vâkalar olduğundan bu halleri önleyici hükmün de tasarı metnine konması cihetine gidilmiştir.

Madde 17. — Sıkıyönetim ilânını gerekli kılan hallerin vahameti noktasından hareket edilerek, sıkıyönetim suçları hakkında verilecek cezaların paraya çevrilememesi esasına göre madde düzenlenmiştir.

Madde 18. — Sıkıyönetim süresinin sınırlı oluşu ve işlenen suçların biran evvel hükmü bağlanmasını temin gayesi ile savaş halinde uygulanan usul hükümlerinin Sıkıyönetim halinde de uygulanması bu rejimin tabii bir icabı olarak kabul edilmiş ve ileride hâsıl olabilecek değişiklik ihtimalleri dikkate alınarak askerî mahkemelerin kuruluşu ve yargılama usulü Kanununun belirli maddeleri yerine, belirli usul müesseselerine işaret olunması ile yetinilmiş ve savaş nedeni ile ilân edilmeyen sıkıyönetimlerde kanun yollarına başvurma ve hükümlerin yerine getirilmesinin genel hükümlere tabi olması uygun görülmüştür.

Madde 19, 20. — Sıkıyönetim komutanlarının nezdinde askerî mahkeme kurulduğu için, nezdinde askerî mahkeme kurulan komutan yetkisine sahib oldukları bu madde de belirtilmiş ve bu sıfatla askerî mahkeme ve askerî savcılık kararlarına karşı kanun yollarına başvurmaları sağlanmış ve inceleme mercileri de bu maddelerde gösterilmiştir.

Madde 21. — 3832 sayılı Kanunun 10 ncu maddesine mütenazır olarak düzenlenen bu maddeye Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 147 nci maddesinin 2 nci fıkrasının, görevlerinin önemine binaen tanıdığı özellik dikkate alınarak ilâveler yapılmış, General - Amiraller hakkında kişi yönünden izin müessesesi tatbik edilirken, Silâhlı Kuvvetler Komutanı olan Genelkurmay Başkanının düşüncesinin alınması da faydalı görülmüştür. Ayrıca sayılan kişiler hakkında Sıkıyönetim mahkemeleince kovuşturma yapılmasına izin verilmediği takdirde özel kanunlarına göre işlem yapılacağı hususu kayıt altına alınmıştır.

Madde 22. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre esasen sınırlı bir zamana münthasır bulunan Sıkıyönetim halinde süre faktörünün önemi her türlü izahın dışındadır. İzine bağlı suçlar hakkında kovuşturmaya tevessül bakımından gerekli izinin istihsalı için geçecek zamanın önemi, süratle iş görmeye ve sanığı el altında bulundurmaya engel hali dikkate alınarak Sıkıyönetim sırasında işlenen suçların takibinin izine bağlı tutulmaması yolu seçilmiştir.

Madde 23. — Bu kanunda gösterilen suçlarla Sıkıyönetimin ilânına sebebolan olaylara ait dâvalara bakacak olan sıkıyönetim mahkemeleri, kuruluş, görev ve yetkileri kanunla tasrih edilmesi dolayısıyla kanuni mahkemelerdir. Sıkıyönetim sebebinin ortadan kalkması ile, eğer dâvalar sonuçlanmadı ise mahkemelerin görevlerinin sona ermeyip, kanun hükümlerine dayanarak ele aldığı dâvaları yürütüp sonuçlandırılması gerekir. Sıkıyönetimin sona ermesiyle, Anayasanın 32 nci maddesindeki tabii hâkim prensibi nazarı dikkate alınarak mahkemelerin görevsizlik kararı vermeleri tezi sıkıyönetim mahkemelerinin yetkilerini kanundan almaları sebebiyle tabii hâkim prensibi de ihlâl olmamış demektir.

Gerçekten modern cemiyetlerde ve billhassa büyük şehirlerde muhtelif derecedeki mahkemelerin birden çok fazla olması ve bunların sadece kanunlarla ihdas edilmiş bulunmaları tabii hâkim ve mahkeme sayılmaktadır.

Doktrinde, tabii hâkim: Suçun işlenmesinden evvel kanunlarla gösterilen mahkemenin hâkimi olarak tarif edilmektedir.

Meselâ İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerde asliye ceza mevadından bir suç işliyen kimse hangi mahkemede ve hangi hâkim önünde yargılanacağını evvelden bilemez ve bilmesine imkânda yoktur. Sadece müstakbel sanık veya hukuk mahkemelerinde dâvacı yada dâvalı olan kimse usûl ve teşkilât kanunlarında, gösterilen derecedeki bir mahkemeye gideceğini bilmektedir. Bu ise kanunun daha evvel gösterdiği mahkemeden ibarettir.

Askerî yargının bakacağı suçlara gelince : Anayasanın 138 nci maddesi ve Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 1 nci maddesi hangi hallerde askerî mahkemelerin görevli olduğunu açık bir şekilde göstermiştir. Ayrıca Sıkıyönetim halinde komutan nezdinde kurulacak olan Sıkıyönetim askerî mahkemelerinin görevlerine giren suçlar kesin bir şekilde tesbit edilmiştir. Şu hale göre tasarıda gösterilen suçların işlenmesiyle sanıkların Sıkıyönetim ilân halinde Sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanacakları ve Sıkıyönetim kalksa bile bu mahkemelerin görevlerinin devam edeceği müstakbel sanıklara duyurulmaktadır.

Bu prensip Asliye ve Ağır ceza mevadından suç işliyen bir kimsenin tabîi hâkimini nasıl kanundan anlayabiliyorsa, Sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanacaklarında daha evvelden durumları kanunla gösterilmiş olmaktadır. Bu hal Anayasanın getirdiği tabîi hâkim prensibinin ihlâli değil teyidi mahiyetindedir. Bu sebepten askerî yargı organlarının yetkisinin devamı gerekmektedir.

Ayrıca, bu yetki devam ederse, sırf Sıkıyönetim mahkemelerinin yetkisinin devamı için Sıkıyönetimin sunî olarak uzatılması cihetine gidilmeyecek ve olağanüstü bir rejim olan Sıkıyönetimin getireceği, diğer tahditlerden toplumu kurtarma yolu bulunmuş olacaktır.

Ayrıca, bu mahkemelerin yetkisinin devamından pratik bir faydada temin edilmektedir. Gerçekten, Sıkıyönetim mahkemelerinin bakmakta olduğu dâvaların Askerî Yargıtayca bozulması veya bidayet askerî mahkemelerince karara bağlanamamasından, Sıkıyönetimin nihayete ermesiyle bu dosyalar adli yargı merciine intikal ettirilmek zorunluğu hâsî olacaktır. Bu iş ise, yargı organı değişmesi itibariyle işlerin yeniden başlamasına sebeb olacak ve geç tecelli edip incinen âmme viedanının tamini uzun zamana bağlı kalacaktır. Halbuki askerî yargının görevine devamlı olarak bakması neticeye daha kısa zamanda varmak için kâfi sebeptir.

Madde 24 - 25. — Sıkıyönetim ilân edilmemiş olsa bile, Genelkurmay Başkanlığınca lüzum görüldüğü takdirde görevlendirilecek bir komutana Sıkıyönetim Komutanının yetkilerinin verilmesi savaş halinin özel durumu ve harekât bölgelerinin huzur ve sükununu sağlama bakımından lüzumlu görülmüş ve maddeler bu gayeyi temin edecek şekilde düzenlenmiştir.

Madde 26. — Sıkıyönetim esas itibariyle kısa süreli bir müessese olup burada çalışacak olanların esas görevleriyle ilgilerinin kesilmemesi nedeni ile kendilerine 6245 sayılı Kanunun esaslarına göre yolluk ve yevmiyelerinin verilmesi öngörülmüş, ayrıca sıkıyönetim hizmetlerinin gerekli kıldığı hal ve zamanlarla kayıtlı olarak, geçici ve kısa süreler için subay, astsubay ve sivil personelin 7043 sayılı Kanuna göre işe edilebilmeleri konusunda sıkıyönetim komutanına yetki verilmesi hizmet gereklerine uygun bulunmuştur.

Ancak, savaş halinde Silâhlı Kuvvetlerin işe durumunun esasen özel hükümlere bağlı olmasından dolayı da, madde başlığına «Barışta» kaydı konarak mezkûr hususların sadece barış zamanında uygulanmaları gereği sağlanmıştır.

Madde 27. — Sıkıyönetim hizmetlerinin idari niteliği göz önünde tutularak hizmetin yürütülme ve uygulanmasını ve koordineli çalışmayı sağlayacak bir yönetmeliğin de ilgili bakanlıklara müştereken çalışma sonucu çıkarılması tasarrufların tatbiki bakımından gerekli görülmüştür.

Geçici madde — Askerî Ceza Kanununda yer alan ve bu tasarrufların 15/h maddesiyle sıkıyönetim mahkemeleri görevine dâhil edilen bir kısım maddelerde olağanüstü hal tâbirinin kullanıldığı görülmüştür. Örneğin Askerî Ceza Kanununun 55 ve 56 nci maddelerinde olağanüstü hal tâbiri bulunmaktadır. Tatbikatta tereddütleri izale ve sıkıyönetim sırasında da maddelerin aynen uygulanmasını temin için bu maddelerde yer alan olağanüstü halin sıkıyönetimi de kapsıyacağı tasarıya vâz'ı yerinde görülmüştür.

Son maddeler — Yürürlükten kaldırılan kanunlar ve yürürlük maddelerini teşkil etmektedir.

Sıkıyönetim kanun tasarısı Geçici Komisyonu Raporu

Millet Meclisi
Sıkıyönetim kanun
tasarısı Geçici Komisyonu
Esas No. : 1/472
Karar No. : 2

4 . 5 . 1971

Yüksek Başkanlığa

Hükümet tarafından hazırlanıp Yüksek Meclise sevk edilen ve incelenmek üzere, Genel Kurulun 26 . 4 . 1971 günlü 91 mecl Birleşiminde kurulmasına karar verilen Geçici Komisyona havale buyrulmuş Sıkıyönetim kanun tasarısı, Komisyonumuzda Hükümet temsilcileri de hazır bulunduğu halde incelenmiştir.

Tasarının gerekçesinde de belirtildiği gibi, yürürlükte bulunan 3832 sayılı «Örfi İdare» Kanunu, 1940 tarihinde kabul edilmiş olup kaynağını 1924 tarihli mülga «Teşkilâtı Esasiye Kanununun» 86 nci maddesinden almaktadır.

Halen yürürlükte bulunan 334 sayılı «Türkiye Cumhuriyeti Anayasası» temel hak ve ödevler, Anayasal kuruluşlar bakımından eski «Teşkilâtı Esasiye Kanununa» nazaran birçok yenilikler getirmiş ve geçici 7 nci maddesi bâzı kanunların muayyen sürelerle çıkarılmasını öngörmüştür.

Tetkik konusu «Sıkıyönetim Kanunu» Anayasada çıkarılması öngörülen kanunlardan olmamakla beraber, halen yürürlükte bulunan 3832 sayılı Örfi İdare Kanununun günün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak ve yeni Anayasamızın esaslarına uygun bir nitelikte olmadığından bu kanunun da günün ihtiyaçlarına ve Anayasamızın ihtiyaçlarına uygun bir hale getirilmesinin kaçınılmaz bir zaruret olduğu Komisyonumuzca da kabul edilmiştir.

Maddeler üzerinde yapılan görüşmeler sonunda aşağıda arz edilen değişiklikler yapılmıştır.

Birinci Madde; Tasarıdaki şekliyle aynen kabul edilmiştir.

İkinci Maddenin birinci ve beşinci fıkralarında değişiklik yapılmış, diğer fıkraları aynen kabul edilmiştir.

Maddenin birinci fıkrasında yapılan değişiklik tasarıda «Genel Güvenlik ve Kamu Düzenine ilişkin kolluk kuvvetlerine ait...» tarzındaki ibarenin «Genel Güvenlik ve Asayişe ilişkin zabıta kuvvetlerine ait...» şekline çevrilmekten ibarettir. Sıkıyönetim Komutanı emrine verilmesi istenen kuvvetler, Polis ve Jandarmadan müteşekkil zabıta kuvvetleri olduğu Hükümetçe de Komisyonumuzda açıkça ifade edildiğinden bu değişiklik lüzumlu görülmüş ve tasarının diğer maddelerinde mevcut «Kolluk Kuvvetleri» tâbiri de «Zabıta Kuvvetleri» olarak değiştirilmiştir.

Beşinci fıkrada yapılan değişiklik ise; fıkradaki «Bu takdirde müdür seviyesindeki personel müşavir olarak görevlerine devam ederler» cümlesi «bu takdirde müdür seviyesindeki personel, Sıkıyönetim komutanı emrinde müşavir olarak görevlerine devam ederler.» şekline ifrağ edilerek fıkranın daha ihtiyaca uygun ve seyyal bir hale getirilmesi düşünülmüştür.

Üçüncü maddenin b, c, d, e, f, g bendleri ile son fıkrası değişiklikle ve diğer bendleri aynen kabul edilmiştir.

(b) bendinde yapılan değişiklik, «yayımları» kelimesinin «yayımları», «haberleşmeyi sansür altına almak» ibaresinin «haberleşmeye sansür koymak» şekline getirilmesinden;

(e) bendinde yapılan değişiklik, «sansür koydurmak» ibaresinin «sansür koymak» şekline ifrağı ve bendin sonuna «Sıkıyönetim Komutanlığınca basılması veya neşri yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afiş gibi bileümle matbu evrakı basan matbaaları kapatmak», cümlesinin ülâvesinden;

(d) bendinde yapılan değişiklik; hükme açıklık vermek için bu bend yerine yeniden tanzim edilip komisyonumuzca kabul edilen bir metnin konulmasından,

(e) bendinde yapılan değişiklik; metne açıklık vermek ve uygulamada doğacak tereddütleri ortadan kaldırmak için lüzumlu görülen yerlere «ve», «veya», «veyahut» kelimelerinin ilâvesinden,

(f) bendinde yapılan değişiklik «askıda bırakmak» tâbiri yerine «durdurmak» tâbirinin konulması metindeki «süresiz» kelimesinin çıkarılması ve ikinci fıkradaki «kamu hizmetlerinin ve ekonomik faaliyetlerin işleyiş ve düzenine engel olacağı umulan hallerde» ibaresinin çıkarılmasından,

(g) bendinde yapılan değişiklik; bendin sonuna «yeni dernek kuruluşlarını izine bağlamak» ibaresinin eklenmesinden,

Son fıkrada yapılan değişiklik; fıkranın sonuna «yasama dokunulmazlığına ilişkin Anayasa hükümleri saklıdır» ibaresinin ilâvesinden;

ibarettir.

Bunun dışında «j» bendindeki «alma» kelimesi «almak» şeklinde düzeltilmiştir.

Dördüncü madde; tasarıdaki şekliyle aynen kabul edilmiştir.

Beşinci madde; tasarıdaki şekliyle aynen kabul edilmiştir.

Altıncı madde; değiştirilerek kabul edilmiştir.

Yapılan değişiklik son cümleyi daha açık bir hâle getirme düşüncesinden doğmuştur.

Yedinci maddede; «ahvalde» kelimesi «hallerde» olarak değiştirilmiştir.

Sekizinci madde, tasarıнын tümünde terim birliğini sağlamak düşüncesiyle «gayelerine» kelimesi «amaçlarına» olarak «hazırlanan» kelimesi «hazırlanır» olarak değiştirilmek suretiyle kabul edilmiştir.

Dokuzuncu ve onuncu maddeler; tasarıdaki şekliyle aynen kabul edilmiştir.

Onbirinci maddenin «ancak» la başlayan üçüncü fıkrasına «olarak» kelimesi ilâve edilmek suretiyle kabul edilmiştir.

Onikinci madde; tasarıdaki şekliyle aynen kabul edilmiştir.

Onüçüncü maddede; Sıkıyönetim mahkemesinde görülmesi öngörülen dâvalarda Sıkıyönetim Komutanlığına 15 ne maddede kabul edilmiş yetkiye paralel bir yetki ve takdir hakkı tanınması uygun görüldüğünden tasarıdaki metin değiştirilmek suretiyle yeni bir metin kabul edilmiştir.

Öndördüncü madde; maddeye açıklık vermek ve uygulamada doğacak tereddütleri ortadan kaldırmak için birinci fıkra değiştirilerek, diğer fıkralar tasarıdaki şekliyle aynen kabul edilmiştir. Yapılan değişikliğe göre Sıkıyönetim emrine giren personeli hizmet ve görevleriyle ilgili olmayan suçlarından dolayı, bu suçlar, ancak, Sıkıyönetim hizmet ve görevlerinin yapılması sırasında işlenmiş ise Sıkıyönetim mahkemelerince görülebilecektir.

Onbeşinci maddenin a, b, c, d, e, g, h, i, k, bendleri aynen f, j, bendleriyle 2, 3 ve 4 ncü fıkralar değiştirilerek kabul edilmiş ve ayrıca maddeye (1) bendi ilâve edilmiştir.

Maddenin birinci fıkrasındaki «eylemleri» kelimesi «suçları» olarak, f bendindeki «kanuna karşı koyma suçları» ibaresi «Kanunda yazılı suçlar» olarak, j bendi «takibi şikâyete bağlı olmayan veya şahsi dâva yoluyla takibi gerekli bulunmayan...» olarak, ikinci fıkrası, «yukarda yazılı suçlara el koyan yetkili merciler...» ve «suç evrakı» tâbiri «evrakı» olarak, üçüncü fıkrası, bu fıkradaki bir aylık süre 15 güne indirilmek, dördüncü fıkradaki, «uluslararası» deyimini «milletlerarası» şeklinde değiştirilerek kabul edilmiştir. Bundan başka maddeye (1) bendi ilâve edilerek, siyasi partiler dışındaki dernek, sendika ve meslekî kuruluşların kapatılması ile ilgili dâvaların Sıkıyönetim Askerî mahkemelerinde görülmesi kabul edilmiştir.

16 ncı maddenin birinci fıkrasındaki «... Bir aydan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır.» ibaresi «... Bir aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.» şeklinde değiştirilmiş ikinci fıkrası; hükme açıklık getirmek ve uygulamadaki tereddütleri önlemek amacıyla yeniden tanzim edilmiş ve bu fiillerin basın organlarıncı işlenmesi halinde cezanın artırılmasını öngören bir fıkra ilâve edilmiştir.

17 nci madde; değiştirilerek kabul edilmiştir. Yapılan değişiklik maddenin matlabının «para cezasına çevirme» olarak değiştirilmesinden ve maddenin ifadesine açıklık vermekten ibarettir.

18 nci madde; «... Başvurmaya ve yerine getirmeye» şeklinde maddeye açıklık verici bir tarzda değiştirilerek kabul edilmiştir.

19 ncu madde; tasarıya «nun» ibaresi eklenmek suretiyle tadilen kabul edilmiştir.

20 nci maddenin matlabı «Askerî Yargıtayca incelemede öncelik» olarak değiştirilmiş madde metni tasarıdaki şekliyle aynen kabul edilmiştir.

21 nci maddenin (d) bendine, C. Saveıları ve yardımcıları ibaresini takiben «ve bu sınıftan sayılanlar» ilâve edilmek suretiyle tasarı metni bu değişiklikle kabul edilmiştir.

22 nci ve 23 ncü maddeler tasarıdaki şekliyle aynen kabul edilmiştir. Şu kadar ki, 23 ncü maddedeki «devresindeki» ibaresi «bölgesindeki» şeklinde değiştirilmiştir.

24 ncü maddede «dördüncü bölüm» başlığı «Genel olarak savaş hali» ve maddenin matlabı «Savaş halinde bâzı bölgelerde alınacak tedbirler» olarak değiştirilmiş ve madde metni tasarıdaki şekliyle aynen kabul edilmiştir.

25 nci maddedeki «eylemler» tâbiri «suçlar» olarak değiştirilmek suretiyle tasarı metni aynen kabul edilmiştir.

26 nci maddede «4796» rakamı «4786» olarak değiştirilmek suretiyle tasarı metni aynen kabul edilmiştir.

27 nci madde, tasarıdan çıkarılmıştır.

Geçici madde, aynen kabul edilmiştir.

28 nci madde, 27 nci madde olarak,

29 ncu madde, 28 nci madde olarak,

30 ncu madde, 29 ncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Genel Kurulun tasvibine öncelik ve ivedilikle arz edilmek üzere işbu rapor Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan
Zonguldak
Kevni Nedimođlu

Sözcü
Eskişehir
Şevket Asbuzođlu

Kâtip
Ankara
Söz hakkım mahfuzdur.
Cengizhan Yorulmaz

Kütahya
Fuat Azmiođlu
İmzada bulunamadı
Adana
Emir H Postacı
İmzada bulunamadı

Kars
İ. Hakkı Alaca

Giresun
Hidayet İpek

Maraş
Zekeriya Kürşad

Ankara
Turgut Toker

Kırklareli
Söz hakkım mahfuz
Mehmet Atagün

İğel
Söz hakkım saklıdır
Turhan Özgüner

Konya
Söz hakkım mahfuzdur
M. Kubilay İmer

Denizli
Fuat Avcı

Konya
İrfan Baran

Ankara
Emin Paksüt

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Sıkıyönetim kanun tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL ESASLAR

Sıkıyönetim ilânı :

MADDE 1. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 124 nci maddesi gereğince verilmiş olan Sıkıyönetim ilân kararı ve Sıkıyönetimin bölge ve süresi üzerinde yapılacak değişiklikler, işleri Bakanlığınca uygun görülecek araçlarla ilân olunur.

Sıkıyönetimin yürütülmesi :

MADDE 2. — Sıkıyönetim altına alınan yerlerde genel güvenlik ve kamu düzenine ilişkin kolluk kuvvetlerine ait görev ve yetkiler Sıkıyönetim Komutanlığına geçer. Kolluk kuvvetleri bütün teşkilâtı ile Sıkıyönetim Komutanının emrine girer.

Sıkıyönetim bölgesindeki kolluk kuvvetleri; Sıkıyönetim hizmetlerinin yapılmasından dolayı Sıkıyönetim Komutanlığına, bu hizmetler dışında kalan hizmetlerin yürütülmesinden dolayı da adli ve idari makamlara karşı sorumludur.

Millî İstihbarat Teşkilâtı Sıkıyönetim Komutanlığı ile işbirliği yapar.

Sıkıyönetim Komutanlığı, bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkileri, o yerin kolluk kuvvetleri ve tefrik edilecek askerî birlikler ile yürütür. Barışta ve zorunlu hallerde Sıkıyönetim Komutanı o yer veya o yere en yakın garnizon komutanlarından yeteri kadar birliğin emrine verilmesini isteyebilir. Bu istek derhal yerine getirilir.

Sıkıyönetim Komutanı, bölgesi içinde gerek kolluk kuvvetlerinin ve gerekse askerî personelin görev yerlerini değiştirebilir. Hizmet gereklerini dikkate alarak kolluk kuvvetlerinde askerî personel kullanılabilir. Bu takdirde müdür seviyesindeki personel müşavir olarak görevlerine devam ederler.

Hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili istemler, o bölgedeki Devlet kurum ve organlarınca yerine getirilir.

MİLLET MECLİSİ GEÇİCİ KOMİSYONU DEĞİŞTİRİŞİ

Sıkıyönetim kanun tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL ESASLAR

Sıkıyönetim ilânı :

MADDE 1. — Tasarının 1 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Sıkıyönetimin yürütülmesi :

MADDE 2. — Sıkıyönetim altına alınan yerlerde genel güvenlik ve asayişe ilişkin zabıta kuvvetlerine ait görev ve yetkiler Sıkıyönetim Komutanlığına geçer. Zabıta kuvvetleri bütün teşkilâtı ile Sıkıyönetim Komutanının emrine girer.

Sıkıyönetim bölgesindeki zabıta kuvvetleri; Sıkıyönetim hizmetlerinin yapılmasından dolayı Sıkıyönetim Komutanlığına, bu hizmetler dışında kalan hizmetlerin yürütülmesinden dolayı da adli ve idari makamlara karşı sorumludur.

Millî İstihbarat Teşkilâtı Sıkıyönetim Komutanlığı ile işbirliği yapar.

Sıkıyönetim Komutanlığı, bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkileri o yerin zabıta kuvvetleri ve tefrik edilecek askerî birlikler ile yürütür. Barışta ve zorunlu hallerde Sıkıyönetim Komutanı o yer veya o yere en yakın Garnizon Komutanlarından yeteri kadar birliğin emrine verilmesini isteyebilir. Bu istek derhal yerine getirilir.

Sıkıyönetim Komutanı, bölgesi içinde gerek zabıta kuvvetlerinin ve gerekse askerî personelin görev yerlerini değiştirebilir. Hizmet gereklerini dikkate alarak zabıta kuvvetlerinde askerî personel kullanılabilir. Bu takdirde müdür seviyesindeki personel Sıkıyönetim Komutanı emrinde müşavir olarak görevlerine devam ederler.

Hizmetlerin yürütülmesi ile ilgili istemler, o bölgedeki Devlet kurum ve organlarınca yerine getirilir.

(Hükümetin teklifi)

Sıkıyönetim Komutanlığı emrine atanan veya görev alan bilcümle personelin, Sıkıyönetim süresince Sıkıyönetim Komutanının izni olmadıkça, istifa veya emeklilik işlemleri yürütülemez veya başka bir göreve atanması yapılamaz.

Görev ve yetki :

MADDE 3. — Sıkıyönetim Komutanı, Sıkıyönetim bölgesinde genel güvenlik ve kamu düzeninin gerektirdiği hallerde aşağıda yazılı olağanüstü tedbirleri almaya yetkilidir.

a) Konutları ve her türlü dernek, siyasi parti, sendika, kulüp gibi teşekküllere ait binaları, işyerleriyle özel ve tüzel kişilikleri haiz (özerk müesseseler dâhil) müesseseler ve bunlara ait müstemilât ve her türlü kapalı ve açık yerleri, mektup, telgraf ve sair mersuleleri ve kişilerin üzerlerini her hangi bir müracaat talep ve karara lüzum olmaksızın aramak ve bunlardan sübut vasıtaları olan yahut zor alıma tabi bulunan eşyayı zaptetmek,

b) Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun yayınları dâhil olmak üzere telefon, telsiz, radyo, televizyon gibi her çeşit araçlarla yapılan yayın ve haberleşmeyi sansür altına almak, kayıtlamak veya durdurmak ve hizmetin gerektirdiği ahvalde bunlardan öncelikle faydalanmak;

c) Söz, yazı, resim, filim ve sesle yapılan her türlü yayım, haberleşme, mektup, telgraf ve sair mersuleleri kontrol etmek; gazete, dergi, kitap ve diğer yayınların basım ve yayımını kayıtlamak ve bunlar üzerine sansür koydurmak veya Sıkıyönetim bölgesine sokulmasını yasaklamak;

d) Sıkıyönetim bölgesi içinde bulunmaları sakıncalı görülen kamu düzeni, Devlet kuvvetleri, kişi hürriyeti, kamu selâmeti aleyhine işlenen cürümlerle, adam öldürmek veya kişilere karşı müessir fiilde bulunmak suçlarından hükümlülüğü bulunanları, genel emniyet gözetimi altında tutulanları, bu bölgede belirli bir ikametgâhı olmayanları ve diğer şüpheli görülen kişileri Sıkıyönetim bölgesi dışına çıkarmak veya bu bölge içinde belirli yerlere girmesini veya yerleşmesini yasaklamak;

(Geçici Komisyonun değiştirilmesi)

Sıkıyönetim Komutanlığı emrine atanan veya görev alan bilcümle personelin, Sıkıyönetim süresince Sıkıyönetim Komutanının izni olmadıkça, istifa veya emeklilik işlemleri yürütülemez, veya başka bir göreve atanması yapılamaz.

Görev ve yetki :

MADDE 3. — Sıkıyönetim Komutanı, Sıkıyönetim bölgesinde genel güvenlik ve kamu düzeninin gerektirdiği hallerde aşağıda yazılı olağanüstü tedbirleri almaya yetkilidir.

a) Konutları ve her türlü dernek, siyasi parti, sendika, kulüp gibi teşekküllere ait binaları, işyerleri ile özel ve tüzel kişilikleri haiz (özerk müesseseler dâhil) müesseseler ve bunlara ait müstemilât ve her türlü kapalı ve açık yerleri, mektup, telgraf vesair mersuleleri ve kişilerin üzerlerini her hangi bir müracaat talep ve karar lüzum olmaksızın aramak ve bunlardan sübut vasıtaları olan yahut zor alıma tabi bulunan eşyayı zaptetmek,

b) Türkiye Radyo - Televizyon Kurumunun yayımları dâhil olmak üzere telefon, telsiz, radyo, televizyon gibi her çeşit araçlarla yapılan yayım ve haberleşmeye sansür koymak, kayıtlamak veya durdurmak ve hizmetin gerektirdiği ahvalde bunlardan öncelikle faydalanmak,

c) Söz, yazı, resim, filim ve sesle yapılan her türlü yayım haberleşme, mektup, telgraf ve sair mersuleleri kontrol etmek, gazete, dergi, kitap ve diğer yayınların basım ve yayımını kayıtlamak ve bunlar üzerine sansür koymak veya Sıkıyönetim bölgesine sokulmasını yasaklamak; Sıkı Yönetim Komutanlığınca basılması veya neşri yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afiş gibi bilcümle matbu evrakı basan matbaaları kapatmak.

d) Kamu düzeni, Devlet kuvvetleri kişi hürriyeti, kamu selâmeti aleyhine işlenen cürümlerle adam öldürmek veya kişilere karşı müessir fiilde bulunmak suçlarından hükümlülüğü bulunanlardan veya genel emniyet gözetimi altında olanlardan yahut Sıkı Yönetim Bölgesinde belirli bir ikametgâhı olmayanlardan veya diğer şüpheli olan kişilerden Sıkı Yönetim Bölgesi içinde bulunmaları sakıncalı gö-

(Hükümetin teklifi)

e) Her türlü silâhlar, cephaneler, bombalar, tahrip maddeleri, patlayıcı maddeler, radyoaktif maddeler ve gazların ve benzeri maddelerin bulundurulmasını, hazırlanmasını, yapılmasını veya naklini yasaklamak ve bunlar ile bunların hazırlanma ve yapılmasına yarayan eşya, alet ve araçların teslimi için emirler vermek, arayıp toplamak;

f) Grev, lokavt yetkilerinin kullanılmasını süreli veya süresiz olarak askıda bırakmak veya izne bağlamak;

Kamu hizmetlerinin veya ekonomik faaliyetlerin işleyiş ve düzenine engel olacağı umulan hallerde, işgal, fiilî durum ve boykot gibi hareketleri yasaklamak, önlemek veya önleyici tedbirleri almak;

g) Kapalı veya açık yerlerde her türlü toplantıları veya gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, her türlü dernek ve teşekküllerin çalışmalarını durdurmak veya bunları izne bağlamak;

h) Zaruri ihtiyaç maddelerini yapan, üreten, depolayan, nakleden ve satan ticari ve sınai müesseseleri lüzumu halinde kontrol etmek ve ihtiyaçların gerektirdiği tedbirleri almak;

i) Gazino, kahvehane, birahane, meyhane, tiyatro, sinema, bar, diskotek, taverna, dansing ve emsali gibi eğlence yerleri ile kulüp ve sair oyun salonlarını kontrol etmek, kapatmak veya bunların açılma ve kapanma zamanlarını tâyin etmek ve sınırlamak;

j) Kara, Deniz ve Hava trafik düzenine ilişkin tedbirleri alma güvenlik amacıyla ulaştırma araçlarının bölgeye giriş ve çıkışlarını kayıtlamak veya yasaklamak;

k) Sıkıyönetim bölgesine girmek ve bu bölgeden çıkmak isteyenler hakkında kayıtlar koymak;

l) Sokağa çıkmayı kayıtlamak ve yasaklamak ve gerektiğinde sivil savunma tedbirlerinin tümünü veya bir kısmını aldirmek;

m) Lüzum halinde Sıkıyönetim bölgesindeki hazine, özel idare ve belediyelere ait bina, araç ve personelden yararlanmak;

n) Bakanlar Kurulunun Sıkıyönetimle ilgili kararlarını yürütmek;

Bu madde de sayılan görev ve yetkilerin kullanılmasında Milletlerarası hukukun

(Geçici Komisyonun değişikliği)

rülenleri Sıkı Yönetim Bölgesi dışına çıkarmak veya bu bölge içinde belirli yerlere girmesini veya yerleşmesini yasaklamak;

e) Her türlü silâhlar, cephaneler, bombalar, tahrip maddeleri, patlayıcı maddeler, radyo aktif maddeler veya gazların yahut benzeri maddelerin bulundurulmasını hazırlanmasını yapılmasını veya naklini yasaklamak ve bunlar ile bunların hazırlanmasına veya yapılmasına yarayan eşya, alet veya araçların teslimi için emirler vermek, arayıp toplamak;

f) Grev, Lokavt yetkilerinin kullanılmasını süreli olarak durdurmak veya izne bağlamak;

İşgal, fiilî durum, boykot ve iş yavaşlatılması gibi hareketleri yasaklamak, önlemek veya önleyici tedbirleri almak;

g) Kapalı veya açık yerlerde her türlü toplantıları veya gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, her türlü dernek ve teşekküllerin çalışmalarını durdurmak veya bunları izne bağlamak, yeni dernek kuruluşlarını izne bağlamak;

h) Zaruri ihtiyaç maddelerini yapan, üreten, depolayan, nakleden ve satan ticari ve sınai müesseseleri lüzumu halinde kontrol etmek ve ihtiyaçların gerektirdiği tedbirleri almak;

i) Gazino, kahvehane, birahane, meyhane, tiyatro, sinema, bar, diskotek, taverna, dansing ve emsali gibi eğlence yerleri ile kulüp ve sair oyun salonlarını kontrol etmek, kapatmak veya bunların açılma ve kapanma zamanlarını tâyin etmek ve sınırlamak;

j) Kara, deniz ve hava trafik düzenine ilişkin tedbirleri almak, güvenlik amacıyla ulaştırma araçlarının bölgeye giriş ve çıkışlarını kayıtlamak veya yasaklamak;

k) Sıkıyönetim bölgesine girmek ve bu bölgeden çıkmak isteyenler hakkında kayıtlar koymak;

l) Sokağa çıkmayı kayıtlamak ve yasaklamak ve gerektiğinde sivil savunma tedbirlerinin tümünü veya bir kısmını aldirmek;

m) Lüzumu halinde Sıkıyönetim bölgesindeki Hazine, özel idare ve belediyelere ait bina, araç ve personelden yararlanmak;

n) Bakanlar Kurulunun Sıkıyönetimle ilgili kararlarını yürütmek.

(Hükümetin teklifi)

diplomatik temsilcilikler ve mensuplarına tanıdığı ayrıcalık ve dokunulmazlıklar saklıdır.

Silah kullanma yetkisi :

MADDE 4. — Sıkıyönetim Komutanlığı emrinde görevli asker ile polis ve jandarma, kendilerine verilen görevlerin yerine getirilmesi sırasında, Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanun ve yönetmeliği, Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Jandarma teşkilât ve vazife nizamnamesinde silâh kullanmayı icabettiren hal ve şartlardan her hangi birinin tahakkuku halinde silâh kullanma yetkisine haizdirler.

Silâh kullanmayı gerektiren hallerde münferit hizmet görenler kendi başlarına, topluca hizmet görenler olay yerinde başlarında bulunan âmirin emriyle silâhlarını kullanırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

ORGANLAR

Komutan ve yardımcıları :

MADDE 5. — Sıkıyönetimin ilân edildiği bölgede, bu kanun hükümlerini uygulamak üzere en az Kolordu veya eşidi kıta komutanlığı görevini yapmış veya yapmaktaki olan bir komutan, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Millî Savunma Bakanının inhası, Başbakan'ın imzalıyacağı ve Cumhurbaşkanının onaylıyacağı bir kararname ile Sıkıyönetim Komutanı olarak atanır,

Sıkıyönetim Komutanına, sıkıyönetimin ilân edildiği bölge ve ilânı gerektiren olayın genişliği dikkate alınarak yeteri kadar komutan yardımcısı, yukardaki fıkrada belirtilen usule göre atanır atanma kararında Sıkıyönetim Komutanının ve komutan yardımcılarının eski görevleriyle ilişkilerinin kesilip kesilmeyeceği belirtilir.

Sıkıyönetim Komutanı, hizmet gereklerini dikkate alarak, kendine ait yetkilerin tamamını veya bir kısmını yardımcılara devredebilir.

(Geçici Komisyonun değiştirilmesi)

Bu maddede sayılan görev ve yetkilerin kullanılması sırasında milletlerarası hukukun diplomatik temsilcilikleri ve mensuplarına tanıdığı ayrıcalık ve dokunulmazlıklar ile yasa-ma dokunulmazlığına ilişkin Anayasa hükümleri saklıdır.

Silâh kullanma yetkisi :

MADDE 4. — Tasarımın 4 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ORGANLAR

Komutan ve yardımcıları :

MADDE 5. — Tasarımın 5 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

Çeşitli bölgelerde veya bütün yurttta Sıkıyönetim ilân edilmesi halinde, Sıkıyönetim Komutanlıkları arasındaki işbirliği ve koordinasyon Başbakanlıkça sağlanır.

Sıkıyönetim Komutanının sorumluluğu :

MADDE 6. — Sıkıyönetim Komutanı bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkilerden dolayı Başbakana karşı sorumludur. Askerî hizmetlerin yürütülmesinden dolayı bağlılığında genel hükümler uygulanır.

Sıkıyönetim Komutanına vekâlet :

MADDE 7. — Sıkıyönetim Komutanının, sıkıyönetim bölgesinden uzaklaşması veya hizmet edemeyecek derecede mâzeretinin vukubulması halinde, kendisine kimin vekâlet edeceği Genelkurmay Başkanlığınca tesbit olunur. Ancak bu vekâletin 15 gündenden fazla uzamasını gerektiren ahvalde en kısa zamanda yeni bir atama yapılır.

Karargâh :

MADDE 8. — Sıkıyönetimin ilânı ile beraber, sıkıyönetimin maksat ve gayelerine uygun olarak, sıkıyönetim komutanlığı karargâhı kurulur. Sıkıyönetim Komutanlığı kadroları, Genelkurmay Başkanlığınca önceden hazırlanan. Bu kadrolara göre lüzumu kadar subay, astsubay, sivil personel usulüne göre atanır.

Atanan personel, atanma emrinin kendilerine tebliğini takibeden 24 saat içerisinde hareket ile yol süresi sonunda yeni görevlerine katılma zorundadır.

Birlikler :

MADDE 9. — Sıkıyönetim hizmetlerinin yürütülmesi amacıyla lüzumu kadar askeri birlik Genelkurmay Başkanlığınca Sıkıyönetim Komutanı emrine verilir.

Adli müşavirlikler :

MADDE 10. — Sıkıyönetim Komutanlığı refakatindeki Adli Müşavir ve yardımcıları, özel kanunlardaki görevlerinden ayrı olarak Sıkıyönetim Komutanlığının hukuk müşavirliği görevlerini de ifa ederler.

(Geçici Komisyonun değişikliği)

Sıkıyönetim Komutanının sorumluluğu :

MADDE 6. — Sıkıyönetim Komutanı bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkilerden dolayı Başbakana karşı sorumludur; askerî hizmetlerin yürütülmesinden dolayı bağlı bulunduğu genel hükümler uygulanır.

Sıkıyönetim Komutanına vekâlet :

MADDE 7. — Sıkıyönetim Komutanının, sıkıyönetim bölgesinden uzaklaşması veya hizmet edemeyecek derecede mâzeretinin vukubulması halinde, kendisine kimin vekâlet edeceği Genelkurmay Başkanlığınca tesbit olunur. Ancak, bu vekâletin onbeş gündenden fazla uzamasını gerektiren hallerde en kısa zamanda yeni bir atama yapılır.

Karargâh :

MADDE 8. — Sıkıyönetim ilânı ile beraber, sıkıyönetim maksat ve amaçlarına uygun olarak, Sıkıyönetim Komutanlığı karargâhı kurulur. Sıkıyönetim Komutanlığı kadroları, Genelkurmay Başkanlığınca önceden hazırlanır. Bu kadrolara göre lüzumlu kadar subay, astsubay, sivil personel usulüne göre atanır.

Atanan personel, atanma emrinin kendilerine tebliğini takibeden yirmidört saat içerisinde hareket ile yol süresi sonunda yeni görevlerine katılma zorundadır.

Birlikler :

MADDE 9. — Tasarının 9 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Adli müşavirlikler :

MADDE 10. — Tasarının 10 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

Askeri mahkemeler :

MADDE 11. — Sıkıyönetim bölgelerinde, 25 Ekim 1963 gün ve 353 sayılı Kanuna göre Millî Savunma Bakanlığınca lüzum görülen yerlerde yeteri kadar askeri mahkeme kurulur. Bunlar buldukları yerin Sıkıyönetim Askerî Mahkemesi olarak adlandırılır ve birden fazla olması halinde numaralandırılırlar.

Bu mahkemelere, Genelkurmay Başkanlığı Adli Müşaviri, Millî Savunma Bakanlığı Askerî Adalet İşleri Başkanı ve Millî Savunma Bakanlığı Askerî Adalet Teftiş Kurulu Başkanından müteşekkil kurulca seçilen yeteri kadar Adli Müşavir, askerî hâkim ve askerî savcı ile bunların yardımcıları usulüne göre atanır.

Askerî hâkim ve savcılar hakkında 26.10.1963 gün ve 357 sayılı Kanunun 16 ncı maddesi hükmü saklıdır. Ancak aralıksız bir aydan fazla görevlerine engel olacak özürlerinin tahakkuku halinde bu teminattan faydalanamazlar.

Sıkıyönetim askerî mahkemelerine yeteri kadar subay üye Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine askerî hâkim subayların tâyini usulüne göre atanır.

Savaş halinde, Genelkurmay Başkanlığının lüzum göstermesi üzerine Sıkıyönetim veya harekât bölgeleri içindeki askerî mahkemeler Sıkıyönetim askerî mahkemesi görevini de yaparlar. Bu takdirde askerî mahkemelerin yetki sahaları ile birden ziyade askerî mahkeme bulunan yerlerde bunlardan hangilerinin Sıkıyönetim Komutanlığı askerî mahkemesi görevini yapacağı hususu Millî Savunma Bakanlığınca tâyin ve tesbit edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SIKIYÖNETİM MAHKEMESİ

Sıkıyönetim mahkemeleri kuruluncaya kadar yapılacak işler :

MADDE 12. — Sıkıyönetim Komutanı nezdindeki askerî mahkemeler göreve başlayıncaya kadar, suçun işlendiği yerlerde bulunan askerî savcılar ve bunlar yoksa Cumhuriyet savcıları Sıkıyönetim Askerî Mahkemesi savcılarının görevlerini yaparlar.

(Geçici Komisyonun değişikliği)

Askeri mahkemeler :

MADDE 11. — Sıkıyönetim bölgelerinde, 25 Ekim 1963 gün ve 353 sayılı Kanuna göre Millî Savunma Bakanlığınca lüzum görülen yerlerde yeteri kadar askerî mahkeme kurulur. Bunlar buldukları yerin Sıkıyönetim askerî mahkemesi olarak adlandırılır ve birden fazla olması halinde numaralandırılırlar.

Bu mahkemelerde, Genelkurmay Başkanlığı Adli Müşaviri, Millî Savunma Bakanlığı Askerî Adalet İşleri Başkanı ve Millî Savunma Bakanlığı Askerî Adalet Teftiş Kurulu Başkanından müteşekkil kurulca seçilen yeteri kadar adli müşavir, askerî hâkim ve askerî savcı ile bunların yardımcıları usulüne göre atanır.

Askerî Hâkim ve Savcılar hakkında 26.10.1963 gün ve 357 sayılı Kanunun 16 ncı maddesi hükmü saklıdır. Ancak aralıksız olarak bir aydan fazla görevlerine engel olacak özürlerinin tahakkuku halinde bu teminattan faydalanamazlar.

Sıkıyönetim Askerî Mahkemelerine yeteri kadar subay, subay üye Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine askerî hâkim subayların tâyini usulüne göre atanır.

Savaş halinde Genelkurmay Başkanlığının lüzum göstermesi üzerine Sıkıyönetim veya harekât bölgeleri içindeki askerî mahkemeler Sıkıyönetim Askerî Mahkemesi görevini de yaparlar. Bu takdirde askerî mahkemelerin yetki sahaları ile birden ziyade askerî mahkeme bulunan yerlerde bunlardan hangilerinin Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Mahkemesi görevini yapacağı hususu Millî Savunma Bakanlığınca tâyin ve tesbit edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SIKIYÖNETİM MAHKEMESİ

Sıkıyönetim Mahkemeleri kuruluncaya kadar yapılacak işler :

MADDE 12. — Tasarının 12 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

Sıkıyönetim ilânını gerektiren hallere bağlı eylemler :

MADDE 13. — Sıkıyönetim ilânına sebebolan eylemleri veya Sıkıyönetim askerî mahkemelerinin bakmakta olduğu suçlara bağlı suçları işleyenler, bu suçları Sıkıyönetim bölgesi dışında veya Sıkıyönetimin ilânından önce işlemiş olsalar dahi, Sıkıyönetim askerî mahkemelerinde yargılanırlar.

Sıkıyönetim personelinin suçlarında görev :

MADDE 14. — Sıkıyönetim Komutanlığı emrine giren personelin, Sıkıyönetim hizmet ve görevleriyle ilgili olarak veya hizmet sırasında işledikleri suçlara ait dâvalara bakmak görevi, Sıkıyönetim askerî mahkemelerine aittir.

Bu kişilerin Sıkıyönetim Mahkemesi görevine giren suçları hakkında re'sen kovuşturma yapılır. Bunlar hakkında özel kanunlarında gösterilen yargı usulü hükümleri uygulanmaz.

Sıkıyönetim emrindeki asker kişilerin askerî yargıya tabi suçlarına da Sıkıyönetim Askerî Mahkemesinde bakılır.

Sıkıyönetim mahkemelerinin görev ve yetkileri :

MADDE 15. — Sıkıyönetim altına alınan yerlerde aşağıdaki eylemleri işleyenler ve bunların suçlarına iştirak edenler Sıkıyönetim Komutanı tarafından istenildiği takdirde, sıfat, meslek ve memuriyetleri ne olursa olsun Sıkıyönetim Komutanı nezdindeki askerî mahkemelerde yargılanırlar :

a) Türk Ceza Kanununun 2 nci kitabının 1 nci babının 1 nci, 2 nci ve 4 ncü fasıllarında yazılı Devletin kişiliğine karşı işlenen suçlar ;

b) Türk Ceza Kanununun 2 nci kitabının 5 nci babının 1 nci ve 2 nci faslında yazılı suç işlemeye tahrik eylemleri ve cürüm ikâi için cemiyet kurmak suçları ;

c) Türk Ceza Kanununun 2 nci kitabının 6 ncı babının 2 nci faslında yazılı Devlete ait

(Geçici Komisyonun değişikliği)

Sıkıyönetim ilânını gerektiren hallere bağlı eylemler :

MADDE 13. — Sıkıyönetim ilânına sebebolan suçları, Sıkıyönetim ilânından evvel işlemiş olanlarla, Sıkıyönetim Askerî Mahkemelerinin el koyduğu her hangi bir suçla irtibatı bulunan suçları işleyenlerin dâvalarına, suç Sıkıyönetim Bölgesi dışında işlenmiş olsa dahi, Sıkıyönetim Askerî Mahkemelerinde bakılır.

Ancak, Sıkıyönetim Komutanı bu suçlardan, Sıkıyönetim Askerî Mahkemelerinde bakılmasına lüzum görmediklerini ilgili adli mercilere vermeye yetkilidir.

Sıkıyönetim personelinin suçlarında görev :

MADDE 14. — Sıkıyönetim Komutanlığı emrine giren personelin, sıkıyönetim hizmet ve görevleri ile ilgili olarak veya sıkıyönetim hizmet ve görevlerinin yapılması sırasında işledikleri suçlara ait dâvalara bakmak görevi, sıkıyönetim askerî mahkemelerine aittir.

Bu kişilerin sıkıyönetim mahkemesi görevine giren suçları hakkında re'sen kovuşturma yapılır. Bunlar hakkında özel kanunlarında gösterilen yargı usulü hükümleri uygulanmaz.

Sıkıyönetim emrindeki asker kişilerin Askerî Yargıtaya tabi suçlarına da sıkıyönetim askerî mahkemesinde bakılır.

Sıkıyönetim mahkemelerinin görev ve yetkileri :

MADDE 15. — Sıkıyönetim altına alınan yerlerde aşağıdaki suçları işleyenler ve bunların suçlarına iştirak edenler sıkıyönetim komutanı tarafından istenildiği takdirde, sıfat, meslek ve memuriyetleri ne olursa olsun sıkıyönetim komutanı nezdindeki askerî mahkemelerde yargılanırlar ;

a) Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babının birinci, ikinci, ve dördüncü fasıllarında yazılı Devletin kişiliğine karşı işlenen suçlar ;

b) Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının beşinci babının birinci ve ikinci faslında yazılı suç işleyen tahrik ve cürüm ikâi için cemiyet kurmak suçları ;

c) Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının

(Hükümetin teklifi)

mühür, damga ve sair alâmetlerin taklidi hakkındaki suçlar;

d) Türk Ceza Kanununun 2 nci kitabının 7 nci babında yazılı kamunun selâmeti aleyhine işlenen suçlar;

e) Türk Ceza Kanununun 2 nci kitabının 10 ncu babının 2 nci faslında yazılı yağma, yol kesme, adam kaldırma suçları;

f) Türk Ceza Kanununun 179, 180, 183, 201, 234, 235, 236, 241, 242, 248, 249, 254, 255, 256, 257, 258, 260, 264, 266, 268, 271, nci maddelerinde yazılı suçlar ile 6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar hakkındaki Kanuna karşı koyma suçları;

g) Türk Ceza Kanununun 390 ve 391 nci maddelerinde yazılı suçlar ile haberleşmeyi sağlayan posta, telgraf, telefon işletmesi Genel Müdürlüğüne veya Türk Silâhlı Kuvvetlerine ait her türlü araç, gereç, telsiz ve tellerine karşı işlenen hırsızlık suçları;

h) Askerî Ceza Kanununun 55, 56, 57, 58, 59 ncu maddelerinde yazılı suçlar;

i) Askerî Ceza Kanununun 75, 93, 94, 95 ve 96 ncı maddeleriyle 148 nci maddesinin 2 nci fıkrasında ve 160 ncı maddesinde yazılı suçlar;

j) Takibi şikâyete bağlı veya şahsi dâva yoluyla takibi gerekli olmayan basın yoluyla işlenmiş suçlar;

k) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti hakkında Kanuna muhalefetten doğan suçlar;

Yukarıda işlenen suçlara el koyan emniyet makamları, adli ve askerî merciler bu suçlara ait hazırlık soruşturması evrakını vakit geçirmeden Sıkıyönetim Komutanına göndermekle yükümlüdürler. Sıkıyönetim Komutanı kendisine gönderilen suç evrakını ya Sıkıyönetim Komutanlığı nezdindeki Askerî Mahkemenin Askerî Savcılığına verir veya genel hükümler gereğince işlem yapılmak üzere yetkili mercie geri gönderir.

Sıkıyönetim Komutanı bu suçlardan sanık kişileri, Sıkıyönetim Komutanlığı nezdindeki askerî mahkemeye sevk ve tutuklanmaları gerekip gerekmediği hakkında bir karar alınıncaya kadar gözetim altında tutabilir. Bu süre bir aydan fazla olamaz.

Yasama dokunulmazlığına ilişkin Anayasa

(Geçici Komisyonun değişikliği)

altıncı babının ikinci faslında yazılı Devlete ait mühür, damga ve sair alâmetlerin taklidi hakkındaki suçlar;

d) Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının yedinci babında yazılı kamunun selâmeti aleyhine işlenen suçlar;

e) Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının onuncu babının ikinci faslında yazılı yağma, yol kesme, adam kandırma suçları;

f) Türk Ceza Kanununun 179, 180, 183, 201, 234, 235, 236, 241, 242, 248; 249; 254; 255; 256; 257, 258, 260, 264, 266, 268, 271, nci maddelerinde yazılı suçlar ile 6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar hakkındaki Kanunda yazılı suçlar;

g) Türk Ceza Kanununun 390 ve 391 nci maddelerinde yazılı suçlar ile haberleşmeyi sağlayan Posta, Telgraf, Telefon İşletmesi Genel Müdürlüğüne veya Türk Silâhlı Kuvvetlerine ait her türlü araç, gereç, tesis ve tellerine karşı işlenen hırsızlık suçları;

h) Askerî Ceza Kanununun 55, 56, 57, 58, 59 ncu maddelerinde yazılı suçlar;

i) Askerî Ceza Kanununun 75, 93, 94, 95 ve 96 ncı maddeleri 148 nci maddesinin ikinci fıkrasında ve 160 ncı maddesinde yazılı suçlar;

j) Takibi şikâyete bağlı olmayan şahsi dâva yoluyla takibi gerekli bulunmayan basın yoluyla işlenmiş suçlar;

k) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti hakkında Kanuna muhalefetten doğan suçlar;

1) Derneklerin, sendikaların ve meslekî kuruluşların kanunlarda mevcut kapatılmalarıyla ilgili dâvalar;

(Anayasanın ve 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili hükümleri saklıdır)

Yukarıda yazılı suçlara el koyan yetkil merciler bu suçlara ait hazırlık soruşturması evrakını vakit geçirmeden sıkıyönetim komutanına göndermekle yükümlüdür. Sıkıyönetim Komutanı kendisine gönderilen evrakı ya sıkıyönetim komutanlığı nezdindeki askerî mahkemenin askerî savcılığına verir veya genel hükümler gereğince işlem yapılmak üzere yetkili mercie geri gönderir.

Sıkıyönetim komutanı bu suçlardan sanık kişileri, sıkıyönetim komutanlığı nezdindeki askerî mahkemeye sevk ve tutuklanmaları ge-

(Hükümetin teklifi)

(Geçici Komisyonun değişikliği)

hükümleriyle Anayasanın 90 ncı maddesi hükümü ve diplomatik dokunulmazlıkla ilgili uluslararası hukuk kuralları saklıdır.

rekip gerekmediği hakkında bir karar alınmaya kadar gözetim altında tutabilir. Bu süre 15 günden fazla olamaz.

Yasama dokunulmazlığına ilişkin Anayasa hükümleri ile Anayasanın 90 ncı maddesi hükümü ve diplomatik dokunulmazlıkla ilgili Milletlerarası Hukuk kuralları saklıdır.

Suçlar ve cezalar :

Suçlar ve cezalar :

MADDE 16. — Sıkıyönetim altına alınan yerlerde Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından alınan tedbirlere aykırı hareket edenler veya emirleri dinlemiyenler veya kimliklerine dair kasten gerçeğe uymıyan bilgi verenler veya bilgi vermekten çekinenler bir aydan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılırlar.

MADDE 16. — Sıkı yönetim altına alınan yerlerde Sıkı Yönetim Komutanlığı tarafından alınan tedbirlere aykırı hareket edenler veya emirleri dinlemiyenler veya kimliklerine dair kasten gerçeğe uymıyan bilgi verenler veya bilgi vermekten çekinenler bir aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Sıkıyönetim bölgesinde kamunun telâş ve heyecanını doğuracak şekilde asılsız, mübalâğalı veya kötü amaçlara dayanan havadis ve haber yayan veya nakledenler 6 aydan 2 yıla kadar hapis ve 500 liradan 5 000 liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Eğer eylem, suçlu tarafından bir yabancı ile anlaşma sonucu işlenmiş ise hapis cezası 1 yıldan ve ağır para cezası da 1 000 liradan aşağı olamaz.

Sıkı Yönetim Bölgesinde maksadı mahsusa müstenid kamunun telâş ve heyecanını doğuracak şekilde asılsız, mübalâğalı havadis ve haber yayan veya nakledenler altı aydan iki yıla kadar hapis ve beşyüz liradan beş bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. Eğer fiil, fail tarafından bir yabancı ile anlaşma sonucu işlenmiş ise hapis cezası bir yıldan ve ağır para cezası da bin liradan aşağı olamaz. Bu suçlar basın ve yayın organları tarafından işlenirse fail ve sorumlulara verilecek cezalar iki misli artırılır.

Sıkıyönetim bölgesinden çıkarılanlardan veya bölge içinde belirli bir yerde yerleşmesi yasaklananlardan sıkıyönetim bölgesine veya yerleşmesi yasaklanan mahalle izinsiz girenler bir aydan 3 aya kadar, tekerrüründe 2 aydan 6 aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

Sıkı yönetim bölgesine çıkarılanlardan veya bölge içinde belirli bir yerde yerleşmesi yasaklananlardan Sıkı Yönetim bölgesine veya yerleşmesi yasaklanan mahalle izinsiz girenler bir aydan üç aya kadar, tekerrüründe iki aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Para cezasına çevirme :

Para cezasına çevirmeme :

MADDE 17. — Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı verilecek hürriyeti bağlayıcı cezalar para cezasına çevrilemez.

MADDE 17. — Sıkı Yönetim mahkemelerince verilen hürriyeti bağlayıcı cezalar para cezasına çevrilemez.

Uygulanacak usul hükümleri :

Uygulanacak usul hükümleri :

MADDE 18. — Sıkıyönetim Komutanlığı nezdinde kurulan askerî mahkemelerde, Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun savaş hali hükümleri uygulanır. Sıkıyönetim, savaş hali sebebiyle ilân edilmemiş ise

MADDE 18. — Sıkı Yönetim Komutanlığı nezdinde kurulan askerî mahkemelerde, Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun savaş hali hükümleri uygulanır. Sıkı Yönetim, savaş hali sebebiyle ilân edilmemiş

(Hükümetin teklifi)

Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun savaş halinde kanun yollarına başvurma ile yerine getirmeye ilişkin hükümleri uygulanmaz.

Kanun yollarına başvurma ve tetkik mercii :

MADDE 19. — Sıkıyönetim Komutanı, nezdinde askerî mahkeme kurulan kıt'a komutanı veya askerî kurum âmirinin görev ve yetkilerini haizdir. Aynı bölge içinde birden fazla Sıkıyönetim askerî mahkemesi bulunursa bu mahkemelerden birinin verdiği ve itiraz olunabilir kararlarının inceleme mercii, kararı veren sıkıyönetim askerî mahkemesine en yakın sıkıyönetim askerî mahkemesi; aynı bölge içinde birden fazla sıkıyönetim askerî mahkemesi yoksa en yakın askerî mahkemedir.

Askerî Yargıtayca incelemede süre :

MADDE 20. — Sıkıyönetim Komutanlığı nezdinde kurulan askerî mahkemelerce verilip temyiz edilen hükümleri Askerî Yargıtayda öncelikle bakılır.

Kovuşturmada izin :

MADDE 21. — Bu kanunda belirtilen suçlardan dolayı aşağıda yazılı kişiler hakkında Sıkıyönetim Komutanlığınca kovuşturma yapılabilmesi :

- a) General ve amiraller hakkında Genelkurmay Başkanının,
- b) Müsteşarlar hakkında Başbakanın veya ilgili bakanların,
- c) Valiler ve kaymakamlar hakkında İçişleri Bakanının,
- d) Anayasa Mahkemesi, Yargıtay Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu, Sayıştay Başkan ve üyeleriyle Cumhuriyet Başsavcısı, Başkanun sözcüsü, Askerî Yargıtay Başsavcısı, Hâkimler ve yardımcileriyle Cumhuriyet savcıları ve yardımcıları ve As. Hâkim subaylar hakkında özel kanunlarına göre yetkili kurul ve makamların.

İznine bağlıdır.

Yukarda sayılan kişiler hakkında yetkili kurul ve makamlar tarafından, Sıkıyönetim Ko-

(Geçici Komisyonun değişikliği)

ise Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun savaş halinde kanun yollarına başvurmaya ve yerine getirmeye ilişkin hükümleri uygulanmaz.

Kanun yollarına başvurma ve tetkik mercii :

MADDE 19. — Sıkıyönetim Komutanı, nezdinde Askerî Mahkeme kurulan kıt'a komutanının veya Askerî Kurum Âmirinin görev ve yetkilerini haizdir. Aynı bölge içinde birden fazla Sıkıyönetim Askerî Mahkemesi bulunursa bu mahkemelerden birinin verdiği ve itiraz olunabilir kararlarının inceleme mercii, kararı veren Sıkıyönetim Askerî Mahkemesine en yakın Sıkı Yönetim Askerî Mahkemesi; aynı bölge içinde birden fazla Sıkıyönetim Askerî Mahkemesi yoksa en yakın Askerî mahkemedir.

Askerî Yargıtayca incelemede öncelik :

MADDE 20. — Sıkıyönetim Komutanlığı nezdinde kurulan Askerî Mahkemelerce verilip temyiz edilen hükümlere Askerî Yargıtayda öncelikle bakılır.

Kovuşturmada izin :

MADDE 21. — Bu kanunda belirtilen suçlardan dolayı aşağıda yazılı kişiler hakkında Sıkıyönetim Komutanlığınca kovuşturma yapılabilmesi :

- a) General ve Amiraller hakkında Genelkurmay Başkanının,
- b) Müsteşarlar hakkında Başbakanın veya ilgili bakanların,
- c) Valiler ve Kaymakamlar hakkında İçişleri Bakanının,
- d) Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu, Sayıştay Başkan ve üyeleriyle Cumhuriyet Başsavcısı, Başkanun sözcüsü, Askerî Yargıtay Başsavcısı, Hâkimler ve yardımcileriyle Cumhuriyet Savcı ve Yardımcıları ve bu sınıftan sayılanlar, Askerî Hâkim Subaylar hakkında özel kanunlarına göre yetkili kurul ve makamların,

İznine bağlıdır.

Yukarda sayılan kişiler hakkında yetkili

(Hükümetin teklifi)

mutanlığınca kovuşturma yapılmasına izin verilmediği ahvalde özel kanunlarına göre işlem yapılır.

Takibi izine bağlı suçlar :

MADDE 22. — Bu kanunda yazılan ve takibi izine bağlı olan suçlarda izin şartı aranmaz.

Sıkıyönetimin sona ermesi halinde sıkıyönetim askerî mahkemelerinin yetkisi :

MADDE 23. — Sıkıyönetimin sona ermesiyle Sıkıyönetim Komutanlığı nezdinde kurulan askerî mahkemelerin ve mahkemeler nezdindeki askerî savcılarının yetkileri sona ermez. Askerî mahkemeler ve Askerî Savcılar sıkıyönetim devresindeki bir kıt'a komutanının veya askerî kurum âmirinin nezdinde, eldeki işlere munhasır olmak üzere faaliyetlerine devam ederler. Bu hallerde, Sıkıyönetim Komutanlığı nezdinde kurulan Sıkıyönetim Askerî Mahkemeleri birden fazla ise bu mahkemeler ile mahkemelerde görevli askerî hâkim ve savcılarının sayıları ihtiyaca göre azaltılabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Savaş ve olağanüstü haller

Savaş ve olağanüstü haller :

MADDE 24. — Savaş halinde Sıkıyönetim ilân edilmemiş olsa dahi, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca tesbit ve ilân edilecek bölgedeki komutanlardan, Genelkurmay Başkanının görevlendirdiği bir komutan bu kanunun 3 ncü maddesinde yazılı tedbirleri almaya veya uygulamaya yetkilidir.

Yukardaki fıkraya göre bölge komutanlığınca verilen emir ve tedbirlere uymayanlar veya yerine getirmiyenler hakkında bu kanunun 16 ncı maddesi hükümleri uygulanır.

Savaş halinde askerî mahkemelerde yargılama :

MADDE 25. — Savaşta 24 ncü maddeye göre tesbit ve ilân edilen bölgeler içinde bu ka-

(Geçici Komisyonun değiştirilmesi)

kurul ve makamlar tarafından, Sıkıyönetim Komutanlığınca kovuşturma yapılmasına izin verilmediği ahvalde özel kanunlarına göre işlem yapılır.

Takibi izne bağlı suçlar :

MADDE 22. — Tasarının 22 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Sıkıyönetimin sona ermesi halinde Sıkıyönetim Askerî Mahkemelerinin yetkisi :

MADDE 23. — Sıkıyönetimin sona ermesiyle Sıkıyönetim Komutanlığı nezdinde kurulan askerî mahkemelerin ve mahkemeler nezdindeki askerî savcılarının yetkileri sona ermez. Askerî mahkemeler ve askerî savcılar Sıkıyönetim bölgesindeki bir kıt'a komutanının veya askerî kurum âmirinin nezdinde, eldeki işlere munhasır olmak üzere faaliyetlerine devam ederler. Bu hallerde, Sıkıyönetim Komutanlığı nezdinde kurulan Sıkıyönetim Askerî mahkemeleri birden fazla ise bu mahkemeler ile mahkemelerde görevli askerî hâkim ve savcılarının sayıları ihtiyaca göre azaltılabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GENEL OLARAK SAVAŞ HALİ

Savaş halinde bazı bölgelerde alınacak tedbirler :

MADDE 24. — Savaş halinde Sıkıyönetim ilân edilmemiş olsa dahi, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca tesbit ve ilân edilen bölgedeki komutanlardan, Genelkurmay Başkanının görevlendirdiği bir komutan bu kanunun üçüncü maddesinde yazılı tedbirleri almaya ve uygulamaya yetkilidir.

Yukardaki fıkraya göre bölge komutanlığınca verilen emir ve tedbirlere uymayanlar veya yerine getirmiyenler hakkında bu kanunun 16 ncı maddesi hükümleri uygulanır.

Savaş halinde askerî mahkemelerde yargılama :

MADDE 25. — Savaşta 24 ncü maddeye göre tesbit ve ilân edilen bölgeler içinde bu ka-

(Hükümetin teklifi)

nunun 15 nci maddesinde yazılı eylemleri işliyenler veya bu eylemlere iştirak edenler, bölgedeki yetkili kılınan Komutan tarafından istenildiği takdirde askerî mahkemelerde yargılanırlar. Bu hallerde 21 nci madde hükmü saklıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Müteferrik maddeler

Malî hükümler :

MADDE 26. — Barışta :

a) Sıkıyönetim Komutanı hizmetin gerektirdiği hal ve zamanlara munhasır olmak üzere emrine verilen subay, astsubay ve sivil personelin 4796 sayılı Kanunu değiştiren 7043 sayılı Kanun gereğince er tabelâsına dâhil edilmek suretiyle kazandan işe edilmelerini emredebilir.

b) Sıkıyönetim Komutanlığı emrine atanan veya Sıkıyönetim Komutanlığında görev alan subay, askerî memur, astsubay ve sivil personelin eski görev yerleriyle ilişkileri kesilmez. Bunlara 6245 sayılı Kanun esaslarına göre yolluk ve yevmiyeleri verilir.

Yönetmelik :

MADDE 27. — Bu kanunda belirtilen hizmetlerin yürütülmesini ve uygulanmasını göstermek üzere, kanunun yayımı tarihinden başlamak üzere 3 ay içinde Bakanlar Kurulunca bir yönetmelik çıkarılır.

GEÇİCİ MADDE — 1632 sayılı Askerî Ceza Kanununda gerekli değişiklik yapıncaya kadar bu kanunun 15 nci maddesinin (h) bendi hükmü, sıkıyönetim «olağanüstü hal» kabul edilmek suretiyle uygulanır.

SON MADDELER

Yürürlükten kaldırılan kanunlar :

MADDE 28. — 3832 sayılı Örfi İdare Kanunu ile bu kanunu değiştiren 4106 ve 4129 sayılı kanunlar yürürlükten kaldırılmıştır.

(Geçici Komisyonun değiştirisi)

nunun 15 nci maddesinde yazılı suçları işliyenler veya bu suçlara iştirak edenler, bölgedeki yetkili kılınan komutan tarafından istenildiği takdirde askerî mahkemelerde yargılanırlar. Bu hallerde 21 nci madde hükmü saklıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MÜTEFERRİK MADDELER

Malî hükümler :

MADDE 26. — Barışta :

a) Sıkıyönetim Komutanı hizmetin gerektirdiği hal ve zamanlara munhasır olmak üzere emrine verilen subay, astsubay ve sivil personelin 4786 sayılı Kanunu değiştiren 7043 sayılı Kanun gereğince er tabelâsına dâhil edilmek suretiyle kazandan işe edilmelerini emredebilir.

b) Sıkıyönetim Komutanlığı emrine atanan veya Sıkıyönetim Komutanlığında görev alan subay, askerî memur, astsubay ve sivil personelin eski görev yerleri ile ilişkileri kesilmez. Bunlara 6245 sayılı Kanun esaslarına göre yolluk ve yevmiyeleri verilir.

GEÇİCİ MADDE — Tasarının geçici maddesi aynen kabul edilmiştir.

SON MADDELER

Yürürlükten kaldırılan kanunlar :

MADDE 27. — Tasarının 28 nci maddesi 27 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

(Hükümetin teklifi)

Kanunun yürürlüğe girmesi :

MADDE 29. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme :

MADDE 30. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

21 . 4 .1971

Başbakan	Devlet Bakanı
<i>N. Erim</i>	Başbakan Yardımcısı
Devlet Bakanı	<i>S. Koçaş</i>
Başbakan Yardımcısı	Devlet Bakanı
<i>A. Karaosmanoğlu</i>	<i>M. Özgünes</i>
Devlet Bakanı	Adalet Bakanı
<i>D. Kitaplı</i>	<i>İ. Arar</i>
Millî Savunma Bakanı	İçişleri Bakanı
<i>F. Melen</i>	<i>H. Ömeroğlu</i>
Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı
<i>O. Olcay</i>	<i>S. N. Ergin</i>
Millî Eğitim Bakanı	Bayındırlık Bakanı
<i>Ş. Orel</i>	<i>C. Karakaş</i>
Dış Eko. İliş. Bakanı	Sağ. ve Sos. Y. Bakanı
<i>Ö. Derbil</i>	<i>T. Akyol</i>
Güm. ve Tekel Bakanı	Tarım Bakanı
<i>H. Özalp</i>	<i>O. Dikmen</i>
Ulaştırma Bakanı	Çalışma Bakanı
<i>H. Arık</i>	<i>A. Sav</i>
Sanayi ve Ti. Bakanı	En. ve Ta. Kay. Bakanı
<i>A. Çilingiroğlu</i>	<i>İ. Topaloğlu</i>
Turizm ve Ta. Bakanı	İmar ve İskân Bakanı
<i>E. Y. Akçal</i>	<i>S. Babüroğlu</i>
Köy İşleri Bakanı	Orman Bakanı
<i>C. Aykan</i>	<i>S. Inan</i>
Gençlik ve Spor Bakanı	
<i>S. Ergun</i>	

(Geçici Komisyonun değişikliği)

Kanunun yürürlüğe girmesi :

MADDE 28. — Tasarının 29 ncu maddesi 28 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Yürütme :

MADDE 29. — Tasarının 30 ncu maddesi 29 ncu madde olarak aynen kabul edilmiştir.